

Kernen van Geloof

in de vruchtbare grond van pastorale eenheid

Pol Hendrix

DE aanleiding voor dit artikel is mijn vaststelling dat de zgn. 'pastorale eenheden' die door de bisdommen werden gelanceerd, moeizaam van de grond komen en dat de 'geloofskernen' waarvan sprake in de introductieteksten te vanzelfsprekend verward worden met wat overblijft van de parochies. In dit artikel wil ik niet enkel inzoomen op de concrete uitdagingen voor deze nieuwe kerkelijke organisatiestructuur, maar ook op pastorale eenheid als grondattitude. Hiermee richt ik mij tot alle echelons die met deze problematiek te maken krijgen en hoop ik dat mijn optimisme ter zake gegrond is.

Vernieuwing

"Blijf niet staan bij wat eerder is gebeurd, laat het verleden nu rusten. Zie, ik ga iets nieuws verrichten, nu ontkiemt het - heb je het nog niet gemerkt?" (Jes 43,18v)

We kennen dit profetenwoord en we houden ervan want het is waar dat God steeds vernieuwend met ons bezig is, terwijl wij vaak ver achterophinken. Het kan soms zo verleidelijk zijn om te verwijlen bij al het goede dat vroeger is gebeurd, bv. in onze parochies. Maar de vergelijking met de huidige toestand kan dan on-

draaglijk zijn en dan beginnen we naar schuldiggen te zoeken. Dat geeft ons wel eens een excuus om bij de pakken te blijven neerzitten of te denken - terecht trouwens - 'het is nu aan de nieuwe generatie'. Maar die nieuwe generatie die zet niet zomaar verder wat wij begonnen zijn. De pastores en vrijwilligers die de parochies hebben opgebouwd die hun beste jaren hebben gekend in de jaren zeventig en tachtig, die zijn destijds ook met iets nieuws begonnen. Zij hebben in de geest van het tweede Vaticaans Concilie een vrijwilligerskerk uitgebouwd met inzet en inspraak van onderuit. Mede aan de basis hiervan lag zeker het werk van kardinaal Jozef Cardijn (1882-1967), de stichter van de KAJ. In elk geval was de vrijwilligerskerk een nieuw kerkmodel dat voor de oorlog nog ondenkbaar was. Het is duidelijk dat we ook nu weer een nieuw model nodig hebben. De pastorale eenheden kunnen hiervoor voorbereidend werk leveren. Dat kunnen zij echter slechts indien er daarvoor van bovenaf beleidsmatig ruimte wordt gecreëerd én van onderuit nieuwe initiatieven worden genomen.

Of die voorwaarden op dit moment zijn vervuld, durf ik ten eerste betwijfelen. Van bovenaf wordt er nu vooral controle uitgeoefend en aan de basis zit men nog in een rouwproces om de teloorgang van menige parochiewerking. Door de schaalvergroting in de vorm van pastorale eenheden voor het pastorale en spirituele luik en van stichtingen voor het materiële luik kan de grond al wel worden geploegd. Er moeten voren worden getrokken waarin nieuw zaaigoed kan gedijen. In de praktijk echter staart men zich nog te veel blind op wat stilaan voorbijgaat. Men moddert wat aan in de vroegere structuren die te eenzijdig zijn gericht op "ons mensen". Men doet verder met wat men kent en stelt het deuren sluiten zo lang mogelijk uit. Het oude is voorbij en het nieuwe is nog niet gekomen. Maar het nieuwe kán niet komen zolang het oude krampachtig in stand wordt gehouden. Er is natuurlijk een reëel gevaar dat we aspecten van

'het oude' verliezen die nuttig kunnen zijn voor 'het nieuwe'. We mogen immers hopen dat het nieuwe model nog steeds evangelisch geïnspireerd zal zijn. Er kan nu geen overdracht gebeuren omdat er niemand klaarstaat om die erfenis aan te nemen. Misschien bestaan er hier en daar wel hoopgevende projecten die wél iets van het nieuwe laten zien, maar die zijn mij niet bekend. Mijn excuses voor de mensen die met nieuwe dingen bezig zijn en die ik in dit artikel niet kan vermelden omwille van mijn onwetendheid. Ik geloof in elk geval wel dat het mogelijk is om tot een nieuw kerkmodel te komen en wil allen die daaraan werken hier dan ook aanmoedigen.

Spiritualiteit

"Anderen zijn
als het zaad dat op rotsgrond is gezaaid:
wanneer zij het woord hebben gehoord
nemen zij het meteen met vreugde in zich op,
maar in hen schiet het geen wortel,
ze zijn te oppervlakkig,
en als ze vanwege het woord worden beproefd
of vervolgd, houden ze geen ogenblik stand."
(Mc 4,16v)

Momenteel zijn de zgn. 'sociale media' buitenaards populair. Velen zijn er zelfs aan verslaafd geworden. Zonder hun gsm of tablet zou hun leven zinloos zijn. Het is een trend die, zoals andere trends, wel van voorbijgaande aard zal zijn en die dus nog zijn eigen bedding moet vinden. Voorlopig verdringen de nieuwe media de vertrouwde televisie. De televisiekijkcultuur is voor jonge mensen aan het uitdoven, net zoals de kerk. Het ontbreekt beide aan de juiste promotie. Daarvoor heb je dan wel de bereidheid nodig om te investeren in kwaliteit. Tegenover de oppervlakkigheid van de sociale media moet een verdieping staan die herkenbaar is voor de moderne mens. Daarom moet die uitgaan van de huidige levens- en wereldsituatie. Ze moet aanzetten tot reflectie en bezinning. Dat is een uitdaging voor de televisiemakers én voor pastorale verantwoordelijken. Ik gebruik hiervoor graag mijn eigen woord: 'verworteling'. De mens - en zeker hij die van het christelijke gedachtegoed is weg gegroeid - is op zoek naar een nieuwe verworteling. Men heeft een andere verbondenheid nodig dan die oppervlakkige illusie van verbondenheid die de sociale media bieden. Elke mens heeft nood aan en recht op een geïntegreerde

**Er moeten voren worden
getrokken waarin nieuw
zaaigoed kan gedijen.**

spiritualiteit. Dat wil zeggen dat die spiritualiteit in het leven zelf verworteld zit en levenskeuzes beïnvloedt of zelfs bepaalt. De grondlaag voor die spiritualiteit kan wel degelijk het christendom zijn. Het evangelie is ook voor deze tijd bedoeld, maar moet misschien een nieuwe catechese vinden, een nieuw geluid laten horen (naar het Griekse *katékhēsis* = kata- 'omlaag, tegen; grondig, geheel' en *ēkheîn* 'klinken').

Het spreekt vanzelf dat die spiritualiteit nu al moet worden ontwikkeld om pastores, pastorale teams en catechisten te inspireren. Ik herinner mij dat veertig jaar geleden al werd aanvoeld dat de spiritualiteit dé uitdaging voor de toekomst zal zijn. We mogen zeker niet beweren dat er sindsdien nog niets mee gedaan is, want ik heb in TGL (Tijdschrift voor Geestelijk Leven) toch al menige artikels gelezen die illustreren dat er zowel in denken als in doen een en ander beweegt. Die vernieuwde spirituele stroming is echter nog niet merkbaar bij de hogere beleids-echelons. Maar ook aan de basis moet er nog heel wat werk worden verzet. Al zou die basis moeten kunnen rekenen op een aanbod en een begeleiding van een tussenkader. Het is daar dat er een merkbaar tekort is aan bevoegde krachten, die zelf overtuigd zijn van de noodzaak aan een vernieuwde spiritualiteit. De teams van de

pastorale eenheden zouden tot het tussenkader moeten kunnen gerekend worden, maar zijn in de praktijk toch vooral mensen van de basis, die zelf nood hebben aan input. We hebben eigenlijk een spiritualiteit nodig die ons inspireert bij het zoeken naar de spiritualiteit voor de nieuwe tijd! De eerste hebben we nu nodig om de grond te bewerken en de tweede moeten we langzaam laten opkomen.

Eenheid

“Als een koninkrijk innerlijk verdeeld is, kan dat koninkrijk niet standhouden; als een gemeenschap innerlijk verdeeld is, zal die gemeenschap niet kunnen standhouden. Ik verzeker u: alle wandaden en godslasteringen, hoe erg ook, kunnen de mensen worden vergeven, maar wie lastertaal spreekt tegen de heilige Geest, krijgt in alle eeuwigheid geen vergeving, (...)” (Mc 3,24-25.28-29)

Een aspect van de spiritualiteit nodig om de grond te bewerken is eenheid. Eenheid is gemakkelijk te misverstaan of te misbruiken. Eenheid is zeker wel het tegenovergestelde van verdeeldheid en dus te verstaan als samenhang, maar het mag niet ontaarden in uniformi-

Als ik aan eenheid denk, dan zie ik die nooit los van verscheidenheid.

teit. Als ik aan eenheid denk, dan zie ik die nooit los van verscheidenheid. Het is juist dankzij de verscheidenheid dat wij eenheid kunnen ervaren! Als iedereen hetzelfde denkt en doet dan is er al eenheid vooraleer je er naartoe werkt. Maar als iedereen anders bezig is, dan is eenheid een kwestie van de gemeenschappelijkheid te vinden en te benoemen. Maar voordat we eenheid tussen mensen willen bewerken, moeten we wel eerst eenheid vinden in onszelf. Als iemand innerlijk verdeeld is, verward is, geen vertrouwen heeft, met zichzelf overhooplicht, dan kan hij ook niet op God gericht zijn. Als de Emmaüsgangers op weg waren naar Emmaüs dan was dat omdat zij hun gerichtheid op Jezus hadden opgegeven. Jezus zelf heeft hen dan weer op het juiste pad moeten zetten. Lucas heeft hen dan deze memorabele woorden in de mond gelegd: "Brandde ons hart niet toen hij onderweg met ons sprak en de Schriften voor ons ontsloot?" (Lc 24,32) Toen alles weer samenviel, tot eenheid kwam, kregen zij dat hartverwarmende gevoel. Hun hart, de kern van hun wezen, werd vurig en zette hen weer op het juiste spoor - alsof er stoom uitkwam!

Innerlijke eenheid of samenhang is een voorwaarde én een gevolg van een gezonde spiritualiteit. Ze mag echter nooit verstarren tot een fundamentalistische visie. Je kan zo overtuigd zijn van je eigen gelijk dat er geen dialoog meer mogelijk is. Ook de kerk zelf heeft daaronder te lijden. We kunnen daar enkel maar onze lessen uit trekken, zodat onze eenheid een dynamisch gegeven blijft. We kunnen elk een heel persoonlijke visie hebben, maar als al die visies gebaseerd zijn op het evangelie, dan kunnen we een gezamenlijke visie ontwikkelen, die misschien wel tot een visioen wordt. "Zonder visioen verwildert het volk," zegt het boek Spreuken in sommige vertalingen. Laten we dan zowel het visioen als het verwilderen niet te plastisch interpreteren, om niet te belanden in een karikatuur van beleidsvoering die op angst is ge-

stoeld. Een verwilderd volk ontbreekt het aan richting en een visioen is een vooropgesteld ideaal. Dus is het de bedoeling om vanuit een evangelisch ideaal een richting uit te zetten voor de gemeenschap, zonder dictatoriale trekjes. Als je in een sfeer van angst begint met inbreuken tegen de eenheid te bestraffen, dan dwaal je af van het visioen. We moeten altijd voor de dialoog kiezen en voor het bijsturen van vooropgezette doelen. Eenheid is tenslotte geen doel, maar een middel om het doel te bereiken. En het doel dat wij als christenen stellen is voorlopig enkel te benaderen. Het Rijk Gods is uiteindelijk in Gods hand.

Pastorale eenheid

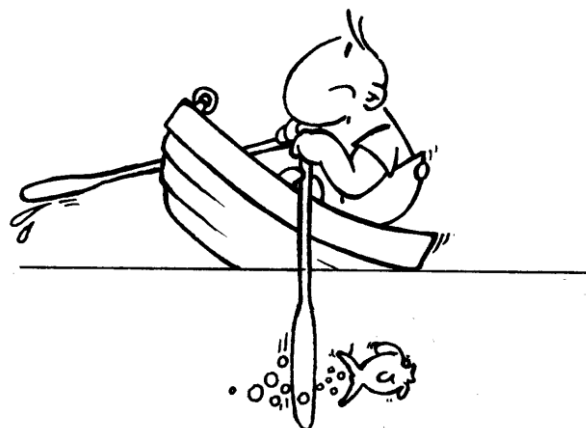
"Ik ken mijn schapen en mijn schapen kennen mij, zoals de Vader mij kent en ik de Vader ken. Ik geef mijn leven voor de schapen. Maar ik heb ook nog andere schapen, die niet uit deze schaapskooi komen. Ook die moet ik hoeden, ook zij zullen naar mijn stem luisteren; dan zal er één kudde zijn, met één herder." (Joh 10,14b-16)

Ik wil hier niet wijzen op de pastorale eenheid als organisatiestructuur, maar wel als attitude. Het is altijd al een probleem geweest om de vielen tussen pastores gelijk gestemd te krijgen. Elke herder is immers vooral begaan met zijn eigen schapen ('ons mensen') en wil zich niet inlaten met andermans schapen. Ook met de nieuwe organisatiestructuur blijft het parochiale denken overeind en is samenwerking niet vanzelfsprekend. Men heeft gemakkelijk de neiging om te denken dat samenwerking afbreuk zal doen aan de eigenheid van de parochie en aan het in stand houden van wat nog net stand houdt! 'Als een ziekenzorgwerking bij ons nog goed werkt, maar niet bij de burens, dan gaan we ons niveau niet naar beneden halen door met hen te fusioneren!' Zo durven deze christenen dan wel eens denken. Onder pastores kan deze attitude natuurlijk niet worden goedgekeurd. Het is duidelijk dat het klassieke parochiemodel stilaan plaats zal moeten ruimen voor een andere aanpak. Vooral in stedelijke gebieden brokkelen de parochiewerkingen aan een steeds hoger wordend tempo af, omdat men de middelen noch de mensen heeft om ze voort te zetten, maar ook en vooral omdat de tijdsgeest

is veranderd. Het gemeenschapsgevoel is niet meer wat het is geweest. De betrokkenheid op het lokale kerkgebeuren beperkt zich tot de 'oude garde' en misschien een paar nieuwe bewoners (niet zelden van buitenlandse origine). We mogen ons ook verheugen dat de 'kuddegeest' er niet meer is en de schapen niet zomaar luisteren naar de stem van de herder. Het is eerder van de herder dat luisterbereidheid wordt verwacht.

Het is voor deze tijd belangrijk om van het parochiale denken over te stappen op een ruimer samenwerkingsverband. De pastorale eenheid als organisatiestructuur biedt daarvoor een kader, althans in theorie. In praktijk hangt veel af van lokale omstandigheden en mogelijkheden en uiteraard van de bereidheid om samen te werken. Benoemde pastores moeten leren om hun eindverantwoordelijkheid en hun onafhankelijkheid om te ruilen voor een geest van samengedragen verantwoordelijkheid en ook oog hebben voor de andere schapen. Het is menselijk dat een pastor zich met één bepaalde gemeenschap meer verbonden voelt en dat is ook niet verkeerd, maar zijn beschikbaarheid zal zich moeten uitbreiden tot een groter geheel of wat daaromtrent is afgesproken. Het is trouwens niet eens evident dat een gemeenschap nog met een eigen pastor verbonden is, daarvoor is hun aantal de laatste jaren te drastisch ingekrompen. Gemeenschappen beseffen al langer dat zij een pastor minstens met anderen moeten delen. Ook de parochieverbanden zijn losser geworden. Hoeveel Okra- of Femma-afdelingen zijn er bv. niet die zich eerder situeren in een dorp of wijk dan in een parochie, omdat het gelovig zijn in de praktijk niet meer als voorwaarde wordt gesteld voor lidmaatschap? Bij jeugdbewegingen is dat

zo nodig nóg duidelijker. Dat heeft gevolgen voor de pastorale aanpak. Het 'tekort' aan pastores is in deze situatie zeker relatief. Waar is de tijd dat er te veel priesters waren en die dan ook als vliegen overal opdoken! Dan is het misschien toch beter dat we nu worden uitgedaagd om als priester- en zelfs pastoresarme kerk voort te bestaan. De ambtskwestie is een oud zeer in de kerk en het is schrijnend dat er ter zake niets lijkt te bewegen. We kunnen dat betreuren, maar ondertussen moeten we wel verder roeien met de riemen die we wél hebben. Bij

het roeien zie je wel waar je vandaan komt, maar niet meteen maar je naartoe gaat (- wat ik hier trouwens verkeerd heb getekend!). Daarom is het belangrijk dat we vanuit een samen gedeeld visioen in beweging blijven. Het is natuurlijk de Geest die ons leidt en het is dan ook in Haar (Roeach) dat we vertrouwen moeten hebben dat het de goede kant opgaat. Het is ook de Geest die ons uitdaagt om nieuwe structuren uit te werken, een nieuwe spiritualiteit, een nieuwe visie, want met tradities alleen komen we nergens. We houden niet onszelf in stand, maar het geloof in het komen van het Rijk Gods ...

Geloofskernen

'Elke dag kwamen ze
trouw en eensgezind samen in de tempel,
braken het brood bij elkaar thuis
en gebruikten hun maaltijden
in een geest van eenvoud en vol vreugde.
Ze loofden God
en stonden in de gunst bij het hele volk.'
(Hnd 2,46-47a)

Ik ben een voorstander van schaalvergroting en zeker voor de situatie waarin de kerk zich in onze gewesten bevindt is dat een noodzakelijke ingreep. We kunnen parochies en andere vormen van pastorale dienstverlening niet langzaam in hun isolement laten uitdoven. Het is goed dat we de handen in elkaar slaan. Die samenwerking was overigens ook al in het tijdperk van de federaties bezig, zij het nog met weerstanden. De pastorale eenheid is dan in een eerste fase een opvangstructuur voor die parochiewerkingen en diensten die het niet meer kunnen beredderen. Althans in theorie want in de praktijk is ook dat vaak niet mogelijk omdat daarvoor niet voldoende mensen beschikbaar zijn. Vooral parochies zullen moeten leren aanvaarden dat zij als zodanig niet kunnen blijven functioneren en mogelijk slechts als een vierende gemeenschap, verbonden aan het eigen kerkgebouw, blijven bestaan. Die gemeenschap kan natuurlijk wel terug tot bloei komen en nieuwe initiatieven nemen. Ik weiger mij immers over te leveren aan defaitisme! Waar ik wél helemaal voor te vinden ben, dat is om die schaalvergroting te laten samengaan met een schaalverkleining. Ik meen dat dit altijd een goede zaak is bij schaalvergroting. Mensen komen rapper thuis in een kleiner geheel en zullen zich makkelijker plaatsen achter doelstellingen die men samen heeft opgesteld. Zo 'n kleiner geheel noemen we dan een geloofskern. Al zijn er meerdere vormen van geloofskernen denkbaar. Ik wil die proberen in volgende alinea te beschrijven.

De eerste vorm heb ik al genoemd: **de vierende gemeenschap**. Ik denk dan vooral aan gemeenschappen die op zondag samenkomen, maar toch ook aan groepen die op andere momenten en in andere vormen van liturgie samenzijn. Het is goed dat die een eigen kleur hebben en iets uitstralen dat aantrekkelijk is. Een kwaliteitsvolle liturgie naar inhoud en naar vorm moet

worden nagestreefd, waarbij de plaatselijke mogelijkheden als troeven kunnen worden uitgespeeld.

Rond een of meer kerkgebouwen en eventuele andere parochiegebouwen kan een **team** worden samengesteld dat deze **gebouwen promoot** als plekken van ontmoeting en cultuur. Zij kunnen concerten en tentoonstellingen (laten) organiseren en andere evenementen om mensen in geloof samen te brengen.

Er zijn diverse vormen van **gespreksgroepen** denkbaar, die samenkomen rond geloofsthema's of een boek of film of ...

Een specifieke vorm is de **bijbelgroep**, waarin men zich onder begeleiding verdiept in een bijbeltekst of -boek.

Men kan een **team vorming** opzetten dat regelmatig vormingssamenkomsten organiseert voor geïnteresseerden of specifieke doelgroepen (o.m. ook huwelijksvoorbereiding).

Wellicht zijn er ook **afdelingen van volwassenbewegingen** en van **jeugdbewegingen** actief. Een goede **ploeg ziekenzorg** is wenselijk om zieken en ouderlingen te bezoeken thuis en in instellingen.

Een gezamenlijke **catechesewerking** vooral n.a.v. eerste communie en vormsel is nog altijd nodig. Spijtig genoeg is er ook nog altijd veel nood aan een **ploeg rond armoedebestrijding**, die diverse initiatieven kan nemen naargelang de plaatselijke noden en mogelijkheden.

Breder opgevat is een **projectwerking**, die afgebakende initiatieven neemt. Dat kan tevens een **animatieteam** zijn dat bv. uitstappen organiseert en andere evenementen.

Mensen die **artistiek** begaafd zijn kunnen zich verenigen in een club die geloofsthema's beeldend, muzikaal of theatraal kan uitwerken.

Op zgn. 'plekken van geloof' kan een **onthaalwerking** actief zijn (kerk, kapel, pastorie, grot, ...). Ook op het **internet** kan een geloofskern bestaan, bv. met een website of een blog of een Instagram-account of ...

Maar één persoon kan ook een geloofskern zijn, zoals bv. een **pastor**.

Schaalverkleining is altijd een goede zaak bij schaalvergroting!

Netwerk

'Toen Jezus langs het Meer van Galilea liep, zag hij Simon en Andreas, de broer van Simon, die hun netten uitwierpen in het meer; het waren vissers.

Jezus zei tegen hen: "Kom, volg mij!

Ik zal van jullie vissers van mensen maken."

Meteen lieten ze hun netten achter en volgden hem.'

(Mc 1,16-18)

Kernen van geloof, plekken van geloof en mensen van geloof mogen net zomin als parochies op zichzelf staande gehelen zijn. Hier komt de schaalvergroting van pas, met name door het ontstaan van een netwerk te bevorderen. Op zijn minst op de schaal van de pastorale eenheid, maar zeker ook ruimer: dekenaal, diocesaan, nationaal, internationaal. Dat laatste is enkel maar een taalprobleem. Het netwerk zal verbondenheid creëren tussen vergelijkbare geloofskernen en nieuwe mensen aantrekken die zich willen engageren of gewoon aansluiten bij een gemeenschap. Als wij vissers van mensen willen zijn dan hebben we de gepaste netten nodig, geen trucjes, maar een geloofwaardig netwerk van toegewijde gelovigen. Zo 'n netwerk heeft tijd nodig om operatief te worden en dus hebben wij geduld nodig. Nu is de tijd om dit alles voor te

bereiden, onder de coördinatie van de pastorale eenheden en met financiële ondersteuning van de stichtingen. Er moet geïnvesteerd worden in mensen en in middelen, want zo 'n netwerk komt er niet vanzelf. Toch zal het eigenlijke werk aan de basis moeten gebeuren. Organisatiestructuren zijn slechts hulpmiddelen. Als ik het woord 'basis' gebruik is dat omdat we nu eenmaal nog gebonden liggen aan een hiërarchisch gestructureerde kerk. Maar de tijd komt dat men die ballast uit het verleden zal afgooien en ieder zijn plaats als dienaar van elkaar zal opnemen. Alleen een dienende kerk zal standhouden. Weet je nog: het boekje van Jacques Gaillot: "Als de kerk niet dient, dient zij tot niets" (1991)? Dertig jaar later stellen we vast dat het kerkinstituut nog steeds tegenstrijdige signalen de wereld instuurt wat haar dienaarschap betreft. Dat krijg je als je denkt dat je iets te behoeden hebt en je zelf niet moet veranderen. Zo stootte ik onlangs op een sterke uitspraak van Ernst Marijnissen in een van zijn boekjes over Johannes ('Een mens als woord van God', p.131-132) die ik hier misschien wel mag citeren: "(...) Er bestaat geen godsdienstig noch politiek stelsel dat de verwarring en de chaos in de wereld opheft, wanneer mensen niet van binnenuit veranderen. De geschiedenis van de grote godsdiensten - ook de christelijke - tonen dat aan. Als godsdienst zich beperkt tot de overtuiging dat de boodschap van

het evangelie vruchten draagt door het opleggen van leer, verordeningen, riten, vastgestelde gedragspatronen en het onderhouden van dit alles, is de basis gelegd voor volwassenheid zonder mondigheid, verkondiging zonder uitdaging, viering zonder begeesting en geloven zonder bekommernis om de wereld. Kortzichtigheid, conservatisme, angst en onveranderlijkheid liggen op de loer. De zorg van religieuze leiders versmalt zich tot het bewaken van een systeem, waarin geprezen worden die het aanvaarden en gelaakt die zich verzetten. Mensen worden niet zorgvuldig gestimuleerd om hoorders van het Woord te zijn doch bewerkt om horig te zijn aan een voorgeschreven uitleg van het Woord. Niet dat Woord - en de werken van het Woord - doch de leer staat centraal en wordt tot graadmeter van rechtzinnigheid. Er wordt dan ook steeds gesproken over rechtzinnig *in de leer* zijn! Wie durft wijzen - op goede bijbelse gronden - op de trouw *aan het Woord* is in het systeem aanstonds verdacht. Zulke mensen heten gauw ongehoorzaam en vrijzinnig. Ze zijn rebellen en dissidenten."

In een netwerk staat de houding van de dienaar centraal. Als wij niet voor elkaar de Naam van God waarmaken - door er te zijn voor elkaar - hoe kunnen we onszelf dan christenen noemen? Als vissers van mensen zijn we daarenboven bereid om mensen die dreigen te verzuipen in de chaotische krachten van de wereld, een nieuwe adem te geven. Ook een netwerk bestaat niet omwille van zichzelf, maar omwille van haar dienst aan anderen. Vermits dat netwerk bestaat uit een grote verscheidenheid aan geloofskernen, -plekken en -mensen, zal die dienstbaarheid ook van uiteenlopende aard zijn én zal de wijze waarop het netwerk functioneert ook verschillen van type tot type geloofskernen. Het is zeker ook niet de bedoeling dat het netwerk ten dienste staat van een diocesane werking, maar wel dat een diocesane werking ten dienste staat van de netwerken! Het team van de pastorale eenheid bevindt zich daartussen en verzorgt de communicatie in beide richtingen en de ondersteuning en eventuele coördinatie van de geloofskernen. Het spreekt vanzelf dat dit team zelf ook een geloofskern is. Al draagt het een zekere verantwoordelijkheid voor het geheel - en voor de 'eenheid' - toch staat het naast de andere kernen op een broederlijke en zusterlijke wijze. Het loopt fout wanneer het team zich als een controleorgaan gaat beschouwen, mogelijk

**Het team staat met alle
voeten in de vruchtbare
grond van pastorale eenheid
en kan misschien bij
nattigheid het gevoel hebben
van in de modder vast te
zitten, maar weet zich dan
toch door de Geest
omhooggetrokken om
vruchtbaarheid te bewerken.**

door de impulsen die van het diocesane of dekenale beleid komen. Het team staat met alle voeten in de vruchtbare grond van pastorale eenheid en kan misschien bij nattigheid het gevoel hebben van in de modder vast te zitten, maar weet zich dan toch door de Geest omhooggetrokken om vruchtbaarheid te bewerken ...

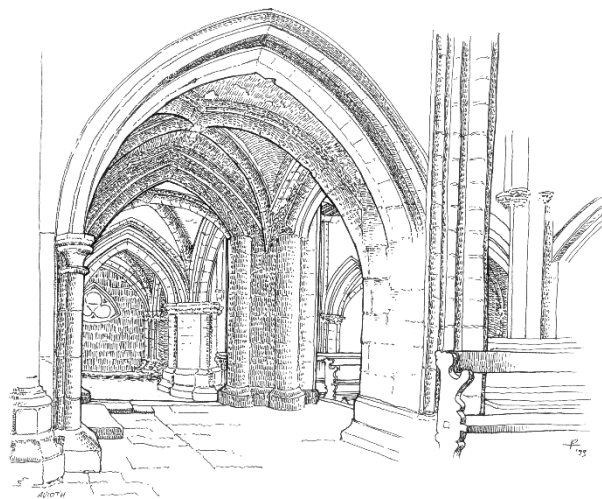
Plekken en mensen van geloof

Het was nog nacht toen Jakob opstond en de Jabbok overstak op een doorwaadbare plaats, samen met zijn beide vrouwen, zijn twee bijvrouwen en zijn elf kinderen. Nadat hij hen over de rivier had geholpen, bracht hij ook al zijn bezittingen naar de overkant. Maar zelf bleef hij achter, helemaal alleen, en er worstelde iemand met hem totdat de dag aanbrak.

Toen de ander zag dat hij het niet van hem kon winnen, raakte hij Jakobs heup aan, en daardoor raakte Jakobs heup tijdens die worsteling ontwricht. Toen zei de ander: 'Laat mij gaan, het wordt al dag.' Maar Jakob zei: 'Ik laat u niet gaan tenzij u mij zegent.'

De ander vroeg: 'Hoe luidt je naam?'

'Jakob,' antwoordde hij.
 Daarop zei hij: 'Voortaan zal je naam
 niet Jakob zijn maar Israël,
 want je hebt met God en mensen gestreden
 en je hebt gewonnen.'
 Jakob vroeg: 'Zeg me toch hoe u heet.'
 Maar hij kreeg ten antwoord:
 'Waarom vraag je naar mijn naam?'
 Toen zegende die ander hem daar.
 Jakob noemde die plaats Peniël,
 'want,' zei hij, 'ik heb oog in oog gestaan
 met God en ben toch in leven gebleven.'
 Zodra hij bij Peniël was overgestoken,
 zag hij de zon opkomen.
 Jakob liep mank.
 (Gn 32,23-32)

Ik maakte al eerder het onderscheid tussen geloofskernen, geloofsplekken en geloofsmensen. In de vorige paragrafen ging ik in op de geloofskernen, die in de praktijk uit meerdere mensen bestaan: een gemeenschap, een werkgroep, een team, een gespreksgroep, een lokale afdeling, ... Nu wil ik dan even stilstaan bij de geloofsplekken en -mensen.

Geloofsplekken zijn locaties, gebouwen waar iets gebeurt of kan gebeuren, die iets betekenen in een geloofsgemeenschap. Een kerkgebouw is het meest voor de hand liggende voorbeeld. Wie een kerkgebouw binnenstapt - of dit nu een oud

of een modern gebouw is - stapt een andere wereld binnen, proeft een sfeer van bezinning, zelfs van heiligheid. Op voorwaarde tenminste dat het gebouw nog steeds gebruikt wordt waarvoor het oorspronkelijk bedoeld is. Wat ook hinderend kan zijn is een overdreven toeristische aandacht. Ergens alleen in een kerk zijn of samen met honderd toeristen, dat zijn toch verschillende belevingen. Waarmee ik niet wil suggereren dat een kerk minder een geloofsplek is wanneer ze een grote toeristische aandacht geniet. Het is alleen iets waarmee we op passende wijze moeten leren omgaan. Een kerk met vele kunstwerken heeft een meerwaarde, een extra kans om bezoekers wegwijs te maken in de iconografie en hermeneutiek van christelijk ge-

inspireerde beeldende kunst. Waar ook hedendaagse kunst te zien is, heeft men misschien nog de gelegenheid om de kunstenaar zelf aan het woord te laten, wat als getuigenis nog sterker is. Uiteraard kan men in een kerkgebouw ook regelmatig thematische tentoonstellingen en concerten laten plaatsvinden.

Ook andere gebouwen lenen zich daartoe, zoals een parochiecentrum of een zorgcentrum. Men kan daar vanzelfsprekend ook vele andere activiteiten organiseren. Laat ik dit pro forma toch maar vermelden. Kapellen en bedevaartsoorden kunnen ook op meerdere manieren ingezet worden voor de verkondiging. Als die ook al wat geschiedenis hebben, worden zij beschouwd als erfgoed en kunnen op die manier een bredere belangstelling wekken. Geschiedenis kan op zich een interessante invalshoek zijn om het christelijk gedachtegoed uit te dragen. Misschien zijn wij gewoon te weinig getuigend. Meer hierover in de volgende paragraaf en ook al hieronder.

Dan zijn er ook geloofsmensen en dan heb ik het over individuen. Ze zijn er immers wel: mensen die door hun denken en spreken, hun engagement en charisma, hun functie of zending getuigen van geloof. Zij zijn een geloofskern in hun eentje, al zijn zij natuurlijk doorgaans wel verbonden met anderen. Je moet al een kluisenaar zijn of een einzelgänger om louter in je eentje te werk te gaan. Maar deze mensen zijn hopelijk wel aanspreekbaar om bij gelegenheid te komen getuigen vanuit hun inzet of hun ideeën. Sommige van die mensen worden nu al veel gevraagd, anderen moeten nog ontdekt worden. Maar deze mensen hoeven niet enkel voor een publiek te spreken, zij zijn vooral betekenisvol op de plaats waar zij zich gelovig engageren. Weten dat zij er zijn is op zich al voldoende.

Men moet durven om de vraag te stellen wat een christelijke gemeenschap in wezen is of wat een christelijke aanwezigheid veronderstelt.

Soms denken we dat we als geloofskern, -plek of -mens een strijd te voeren hebben met tegenkrachten in de samenleving en af en toe is dat ook zo, maar we hebben toch vooral een gevecht te leveren met onszelf. Wie zijn wij als gelovigen in deze wereld, in deze buurt? "Wat heeft deze buurt eraan dat wij hier kerk zijn?" Het is een vraag die ons zo 'n dertig jaar geleden nog bezighield, maar die we nu minder stellen omdat het wij-gevoel veel minder aanwezig is. We hebben die wij-beleving te veel gekoppeld aan het parochie-zijn. En nu de parochies het moeilijk hebben is 'wij' een uitdaging geworden, een opgave eerder dan een gave. We hebben het gemeenschapsgevoel te vanzelfsprekend gevonden. Sommigen ervaren nu hoe dat samenzijn weg is, anderen zien het nu beginnen en weer anderen zullen er later mee geconfronteerd worden. Er is nu eenmaal nog wel wat verschil tussen lokale omstandigheden. Op sommige plaatsen heeft men een of andere troef in handen, maar ook daar moet men zich de vraag stellen: wat als die er niet meer is? Men moet durven om de vraag te stellen wat een christelijke gemeenschap in wezen is of wat een christelijke aanwezigheid veronderstelt. We kunnen nu nog wijzen naar mensen en groepen die daar iets van afstralen, maar hoe zal dat evolueren? Wij kunnen nu niets doen om de toekomst te verzekeren, wij kunnen nu enkel doen wat ons hart en ons geloof ons ingeeft.

Dienaar, leerling en getuige

"Jullie weten dat degenen die voor vorsten doorgaan hun volken tiranniseren en dat hun hoge heren hun macht misbruiken. Zo is het niet bij jullie: nee, wie onder jullie hoog wil worden zal jullie dienaar zijn en al wie van jullie de eerste wil zijn, zal ieders slaaf worden. Want ook de mensenzoon is niet gekomen om bediend te worden, maar om te dienen en zijn leven te geven als losgeld voor velen." (Mc 10,42-45)

Geloofskernen die op zoek gaan naar hun eigen identiteit en een duidelijk profiel willen ontwikkelen, zullen best in gedachte houden wat het evangelie ons leert. Zo onderscheid ik drie basisidentiteiten of -houdingen voor elke kern en elk individu die vanuit een christelijke inval-

hoek wil optreden. Het kunnen ook drie groeifazen zijn waarbij telkens een volgende houding wordt toegevoegd aan de vorige.

De eerste basishouding is die van de dienaar. Een houding waar de kerk hoog mee oploopt, maar laag mee scoort! Het is dan ook meer dan aangewezen dat aan de basis men wél kan tonen wat het betekent om dienaar te zijn. Het is nu eenmaal zo dat hoe meer verantwoordelijkheid iemand heeft hoe meer hij de baas gaat spelen en hoe hij daar dan nog mee wekomt ook! Soms is men al zo tevreden dat iemand een zekere verantwoordelijkheid wil opnemen dat men er zijn bazige houding maar bijneemt. Het getuigt evenwel niet van een christelijke ingesteldheid. Hoe groter de verantwoordelijkheid, hoe groter het bewustzijn moet zijn van de dienende taak die men in feite opneemt. Men moet natuurlijk blijvend voor ogen houden wie of wat men dient. Het eenvoudige antwoord is: God - vandaar: gods-dienst. Maar in de praktijk gaat het om heel specifieke diensten. Dan is het goed om regelmatig te evalueren: dienen wij nog steeds de goede zaak? Je kan je al jaren inzetten voor hetzelfde, maar vergeten dat ondertussen de tijden en de omstandigheden om je heen veranderen en een verschuiving in je inzet misschien aangewezen is! Het is beter om je dienende taak niet zo vanzelfsprekend te gaan vinden dat het

een gevestigde waarde gaat worden. In deze context is een dienaar pas dienaar als hij het geloof zelf tot maatstaf neemt en niet de geplogenheden van zijn dienst. In wezen is elke vrijwilliger een ware dienaar en we kunnen hen nooit dankbaar genoeg zijn. Ondertussen weten we ook dat het meestal niet zo eenvoudig is om voor onze 'goede zaak' nog vrijwilligers te vinden. We denken dan aan Jezus gevleugelde woorden: "De oogst is groot, maar er zijn weinig arbeiders. Vraag dus de eigenaar van de oogst of hij arbeiders wil sturen om de oogst binnen te halen" (Mt 9,37v). Misschien moeten we er ons mee verzoenen dat de oogst altijd te groot zal zijn, maar dat mag ons nooit beletten om de vraag te blijven stellen!

De tweede basishouding - de tweede fase in het groeiproces - is die van de leerling. Blijven we de woorden van Jezus indachtig: "Jullie moeten je niet rabbi laten noemen, want jullie hebben maar één meester, en jullie zijn elkaars broeders en zusters. En noem niemand op aarde vader, want jullie hebben maar één vader, de Vader in de hemel. Laat je ook niet leraar noemen, want jullie hebben maar één leraar, de messias" (Mt 23,8-10). Het verschil tussen de leerling en de dienaar is eigenlijk niet groot. Beide veronderstellen een mate van deemoedigheid, ook al mag je dat nooit als kritiekloos invullen en moet ze

Als we niet oppassen gaat het leven ons voorbij terwijl we ons suf peinzen over het geloof!

altijd gepaard gaan met vrijmoedigheid. Je moet je als leerling niet zomaar eender wat laten aanpraten. Een goede leerling durft de juiste vragen te stellen aan zijn leermeester en hem uit te dagen om een nog betere meester te worden. Het beeld dat we hebben van een leerling op school die er op uit is om met zo weinig mogelijk inspanning toch een voldoende goed resultaat te behalen, is niet het beeld dat we hier willen hanteren. Daartegenover willen we net zomin het beeld van de ambitieuze leerling oproepen die zo snel mogelijk zelf leermeester wil worden. Het leerlingschap in deze context is een continu leerlingschap waarbij de gewenste groei zich binnen die status voordoet, want "we hebben maar één leraar, de messias". In verhouding tot hem kunnen wij enkel maar leerling zijn en dit tot aan het einde van ons leven of zelfs tot in eeuwigheid. In dat laatste ligt natuurlijk de belofte die alle diploma's overtreft. Ondertussen trachten wij goede leerlingen te zijn die toenemen in inzicht en wijsheid, in spiritualiteit en menselijkheid en die het Woord steeds beter belichamen in deze wereld.

De derde basishouding is die van de getuige. Het getuigenis heeft in de eerste eeuwen het christendom haar grote groei gegeven. Ik durf beweren dat de huidige omstandigheden enigszins vergelijkbaar zijn met die van toen, wat onze positionering betreft. Ons getuigenis kan er ook nu voor zorgen dat we als christenen op betere tijden afstevenen. Als dienaar en als leerling zijn we al getuigend aanwezig, maar soms volstaat dat niet. Soms moet je explicieter het woord nemen, moet je zelfs profetisch durven spreken. We mogen onze lamp niet langer onder de korenmaat wegsteken, dat is ondermaats. Wij moeten vanuit ons geloof durven aanwezig zijn in deze gesecculariseerde wereld, waar de spirituele honger groot is (zijnde de oogst waarvan eerder sprake)! De bescheidenheid die we onszelf mis-

schien hebben aangemeten als dienaar en als leerling, is voor de getuige veel minder aan de orde. Christenen moeten zich scharen onder het Woord om het dan opnieuw onder de aandacht te brengen. Ik zeg wel degelijk 'hét Woord' en niet 'de woorden' want het gaat niet om woorden die je uit het hoofd hebt geleerd, maar wel om het geloof dat je in je hebt. Het is het geloof dat je beleeft dat je uitdraagt, geen bijbelcitataten. 'Het zou maar erg zijn' als enkel taalvaardige gelovigen met een sterk geheugen zouden kunnen getuigen; tenslotte lezen we in het evangelie: "Ik loof u, Vader, Heer van hemel en aarde, omdat u deze dingen voor wijzen en verstandigen hebt verborgen, maar ze aan eenvoudige mensen hebt onthuld" (Lc 10,21). We kunnen bij dit vers de wenkbrauwen fronsen, maar dat is dan toch maar omdat we er te veel bij nadenken. We gaan te gemakkelijk voorbij aan de doodgewone dingen van het doodgewone leven, alsof die niets met ons geloof te maken hebben. Als we niet oppassen gaat het leven ons voorbij terwijl we ons suf peinzen over het geloof! Nee, het ware geloofsgetuigenis is geen intellectueel statement, maar eerder een eenvoudige liefdesverklaring midden in ons leven, daar waar God ons tegemoet treedt. (Wat niet wil zeggen dat intellectuelen zich hier dienen te onthouden.) Wie onder het Woord staat, is bereikbaar voor de Geest die hem zal ingeven wat hij moet zeggen (vgl. Lc 12,12). Dit is een basisingesteldheid voor de geloofsgetuige, een die hem behoedt voor eigengereidheid.

Deze drie grondhoudingen wil ik aanbevelen aan ieder die zich inzet in een geloofskern, op een geloofsplek of als een geloofsmens. Ze liggen eigenlijk voor de hand, maar we mogen niet voorbijgaan aan wat voor de hand ligt. Ieder die een kern van geloof in zich draagt is immers tot meer in staat dan hij durft te denken. Een van mijn favoriete Jezuswoorden is dan ook: "Heb vertrouwen in God. Ik verzeker jullie: als iemand tegen die berg zegt: 'Kom van je plaats en stort je in zee,' en niet twijfelt in zijn hart, maar gelooft dat gebeuren zal wat hij zegt, dan zal het ook gebeuren" (Mc 12,22v). Zolang onze twijfel groter is dan ons geloof, zullen wij geen bergen verzetten. Ik hoop wel dat je af en toe toch al hebt kunnen ervaren hoe je geloof je tot veel in staat stelt en als dat niet zo is, dan hoop ik dat het je toch nog mag overkomen. Laat ik in elk geval getuigen dat een 'verworteld' geloof veel vermag. Dit zeg ik uit eigen ervaring en niet om

mijn eigen geloof te 'bestoefen', maar om jou aan te moedigen om nog meer vanuit je geloof te leven en de kern van geloof in je tot volle wasdom te laten komen. We twijfelen gewoon te veel en blijven steken in een theoretisch en ritueel geloof dat niet indaalt in de goede grond die God ons geeft. Ik nodig je uit om plaats te nemen

op de twee melkstoeltjes die ik hier heb geschetst: dat van geloofskernen, -plekken en -mensen en dat van de dienaar, de leerling en de getuige. Ze hebben beide drie poten, waardoor ze altijd stevig staan en niet wankelen.

(Deurne, september 2021)

